

РОЛЬ ОСВІТИ В ДОСЯГНЕННІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ООН

<https://doi.org/10.37472/v.naes.2023.5113>

ВОРОБІЄНКО

Петро Петрович

доктор технічних наук,
професор, член-кореспондент
НАПН України, головний
науковий співробітник
Інституту телекомунікацій і
глобального інформаційного
простору НАН України,
м. Київ, Україна

Анотація. Метою роботи є визначити роль і необхідну трансформацію освіти в досягненні сталого розвитку згідно з Указом Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.». Встановлено, що після прийняття Генеральною асамблеєю ООН резолюції «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.», в якій задекларовано 17 цілей сталого розвитку, ООН і світова спільнота прикладає зусилля для їх виконання. Активно діють міжнародні організації та економічні комісії. ЮНЕСКО плідно працює у сфері трансформації освіти в інтересах сталого розвитку (ОСР) шляхом визначення напрямів трансформації ОСР та грантової допомоги конкретним державам. Обґрунтовано тезис: «Вирішальну роль у досягненні цілей сталого розвитку буде відігравати освіта». Показано українські здобутки в досягненні цілей сталого розвитку, а також розвитку ОСР. Внесено пропозиції до проекту плану відновлення освіти й науки стосовно ролі батьків у вихованні дітей і стимулювання у здобутті робітничих професій. Надано пропозиції з підвищення ефективності наукових досліджень і використання бюджетних коштів в освітній і науковій діяльності.

Ключові слова: трансформація освіти; освіта сталого розвитку; цілі сталого розвитку; план відновлення; освіта батьків; дошкільна освіта; фінансування освіти й науки.

Вступ. Сучасне глобальне суспільство характеризується турбулентними процесами. Відбуваються жорсткі військові конфлікти, знищується цивільна інфраструктура, значна частина населення проживає в бідності, не покращується екологічна ситуація, поширюються хвороби, мільйони біженців блукають по світу. Міжнародні організації, насамперед ООН, докладають чимало зусиль для забезпечення сталого розвитку. Продовжуючи й удосконалюючи свою діяльність, ООН у вересні 2015 р. скликала 70-у сесію Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку, де було прийнято резолюцію «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 р.», у якій затверджено 17 Цілей Сталого Розвитку (ЦСР) та 169 завдань (United Nations. General Assembly, 2015). Досягнення ЦСР значно покращило б ситуацію у світі. Україна також приєдналася до резолюції, у якій рекомендовано всім державам-членам ООН якнайшвидше розробити національні програми з амбітними цілями, що охоплюють усі аспекти здійснення Порядку денного. Зважаючи на цю рекомендацію, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за підтримки ПРООН розробило національну доповідь «Цілі сталого розвитку: Україна» (Міністерство економіки України, 2017). У доповіді адаптовано 17 ЦСР для України у вигляді 86 завдань і, що дуже важливо, для кожного із завдань визначено індикатори оцінки виконання завдань. У документі також зазначено: «До відкритого процесу встановлення національних завдань ЦСР було залучено понад 800 провідних фахівців у тематичних сферах ЦСР. Науковий супровід здійснено академіком-

секретарем Відділення економіки НАН України Еллою Лібановою» (на сьогодні — директор Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи) (Міністерство економіки України, 2017).

30 вересня 2019 р. Президент України видав Указ «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р.» № 722/2019. Указ видано з «метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина». Цим же Указом моніторинг виконання завдань покладено на службу статистики. В Указі також рекомендовано Національній академії та національним галузевим академіям наук України враховувати Цілі сталого розвитку України на період до 2030 р. під час визначення напрямів наукових досліджень (Президент України, 2019).

До реалізації цілей сталого розвитку долучилися регіони, міста, об'єднані територіальні громади, а також науковці (шляхом проведення наукових досліджень і конференцій). Наведемо кілька прикладів. Так, у Сєвєродонецьку в листопаді 2019 р. відбувся регіональний форум Коаліції Луганської області «Від спільного бачення до економічного зростання». На форумі було презентовано доповідь Національного інституту стратегічних досліджень (НІСД) (Ковалівська, 2019, 20-21 листопада), у якій, разом із критикою стану виконання ЦСР, запропоновано механізм інкорпорування ЦСР в державну політику. У квітні 2017 р. відбулася міжнародна конференція «Цілі сталого розвитку: глобальні та національні виміри», на якій науковці обґрунтовували шляхи реалізації ЦСР (Семигіна, 2017). Приведемо ще два досягнення науковців НІСД: розробка методики оцінювання відповідності регіональних стратегій розвитку цілям сталого розвитку і виконання такої оцінки для Дніпропетровської області (Малярєвський та ін., 2021) та розробка методики й багаторівневого моніторингу ефективності управлінських рішень у процесі досягнення ЦСР на основі сучасних інформаційних технологій (Ковалівська, 2019). Удосконалено систему індикаторів сталого розвитку міст і громад в Україні (Лайко та ін., 2018). На замовлення Міжнародного фонду «Відродження» дослідницька група (Матус С., Левіна Г., Карпюк Т., Денищик О.) підготувала аналітичний звіт, у якому надано опис

основних екологічних проблем України/регіонів/областей (зміна клімату, забруднення атмосферного повітря, проблеми водних ресурсів, деградація та забруднення ґрунтів, проблеми, пов'язані з експлуатацією надр, збереження різноманіття, проблеми окремих територій). Окрім цього, визначено місце й роль організацій громадянського суспільства на карті процесів у екологічній сфері (Матус та ін., 2019). Визначено основні завдання інституцій: переорієнтація функціонального та предметного поля освіти; дизайн компетенцій; запровадження трансформаційної педагогіки; підтримка освітніх агентів; створення сталих навчальних середовищ; удосконалення координації та інтеграції; оновлення змісту освітніх реформ (Хмелєвська, 2018).

Безперечною є важливість досягнення ЦСР України, тож їх виконання повинно стати всенародною справою. Розглядаючи попередню діяльність ООН, коли після закінчення терміну дії Декларації тисячоліття відносно збереження довкілля, прийнятої в 2000 р., у 2015 р. прийнято Резолюцію ЦСР, можна зробити висновок, що після 2030 р. буде прийнято новий документ про сталий розвиток. Отже, програма сталого розвитку є довгостроковою і надважливою. Ні одну об'ємну й довгострокову програму не можна реалізувати без підтримки освіти. Тому визначення участі освіти у виконанні згаданого Указу є актуальною і довготривалою проблемою.

Діяльність світової спільноти в організації освіти на користь сталого розвитку. На світовому рівні розвитком і трансформацією освіти активно й ефективно з дня свого заснування займається спеціалізована організація ООН ЮНЕСКО. Діяльність ЮНЕСКО коротко описано в (UNESCO, 2017). Окрім ЮНЕСКО, створено ще цілу низку організацій, центрів, платформ для сприяння розвитку освіти. Так, Європейська економічна комісія ООН створила Міжнародну децентралізовану мережу «Екологічні і шкільні ініціативи» для обміну успішним досвідом і кращими практиками в галузі освіти загалом та в освіті на користь сталого розвитку (ОСР) зокрема (Освіта для сталого розвитку в дії, 2007). У 1948 р. представники урядів і природоохоронних організацій створили Міжнародний союз охорони здоров'я, до складу якого входить комісія з освіти та комунікацій. Комісія розробляє методики навчання та виховання для усіх верств населення, спрямовані на усвідомлення важливості збереження біорізноманіття (International Union for Conservation of

Nature). Окрім міжнародних, було створено національні установи. Наприклад, при Стокгольмському університеті в 2007 р. створено Стокгольмський центр сталості. Серед складників місії центру є і такий: навчити нове покоління і лідерів сталого розвитку (Stockholm Resilience Centre). Цей список далеко не вичерпний.

У 2017 р. ЮНЕСКО підготувала й видала фундаментальну працю «Освіта для досягнення цілей сталого розвитку — цілі навчання», в якому розглянуто низку ключових освітніх проблем, включаючи шляхи їх вирішення, а саме (UNESCO, 2017):

1. Значення освіти загалом і для виконання завдань ЦСР зокрема, а також трансформація освіти. Освіта розглядається як ключовий інструмент досягнення ЦСР. Наведено слова Ірини Бокової, Генерального директора ЮНЕСКО: «Нам необхідно фундаментально переглянути наші уявлення про роль, яку відіграє освіта у розвитку людства. ...Сьогодні, як ніколи раніше, освіта покликана допомогти людям XXI століття у вирішенні складних проблем та реалізації їхніх сподівань, сприяти формуванню у них правильних ціннісних орієнтирів та практичних навичок, які стануть запорукою сталого інклюзивного економічного зростання та мирного спільного життя». Ще одна цитата: «Для побудови більш життєздатного глобального суспільства ... людям необхідно стати провідниками змін... Це вимагатиме наявності у них знань, практичних навичок, ціннісних установок та поведінкових звичок, які дадуть їм змогу виступити як безпосередні учасники процесу сталого розвитку. ...Вирішальну роль у досягненні цілей сталого розвитку відіграватиме освіта. Варто, проте, розуміти, що не всяка освіта сприяє сталому розвитку. Так, освіта, спрямована виключно на забезпечення економічного зростання, може спричинити ще більше закріплення нестійких моделей споживання» (UNESCO, 2017, р. 7).

2. Зміст документа включає формулювання конкретних завдань навчання, теми і практичні завдання по кожній ЦСР, опис процесу налагодження навчання — від розроблення навчальних програм до створення національних стратегій. Водночас документ не є директивним, а становить методологічну основу для адаптації мети навчання до конкретних умов, підготовки навчальних курсів, підручників, публічних іспитів тощо для формальної, неформальної та інклюзивної освіти. Документ також може допомогти директивним органам у розробленні стратегій навчання. Деякі люди можуть просто поглибити свої

знання в галузі ЦСР щодо методів і форм навчання. Враховуючи різноплановість користувачів і можливості застосування посібника, матеріал викладено в загальних рисах.

3. Значення освіти для забезпечення сталого розвитку підкреслено тим, що розвиток освіти виділено в окрему ЦСР-4. Задачу 7 ЦСР сформульовано так: «До 2030 р. забезпечити, щоб усі учасники навчального процесу набули знань та навичок, які необхідні для сприяння сталому розвитку, зокрема через навчання з питань сталого розвитку і сталого способу життя, прав людини, гендерної рівності, пропаганди культури світу і не насилля, громадянства світу й усвідомлення цінності культурного різноманіття і вкладу культури у сталий розвиток».

4. Документ є результатом діяльності ООН (ЮНЕСКО) з розвитку системи освіти, починаючи з 1998 р. (UNESCO, 1998), який полягає у визнанні навчання в інтересах сталого розвитку найважливішим фактором і передбачає проблемно-орієнтований між- і трансдисциплінарний підхід до пізнання. Трансдисциплінарний підхід розглядає будь-яке явище, не обмежуючись рамками окремих наукових дисциплін. Як спосіб пізнання світу, цей підхід дає змогу звести знання різних галузей науки у всеосяжну картину світу, узгодити ці знання та подолати їх фрагментарність. ООН допомагає безпосередньо також Україні в просуванні ЦСР. Зокрема, ПРООН розробила три навчальні електронні курси про ЦСР для трьох цільових аудиторій: представників малого та середнього бізнесу, громадських активістів і державних службовців (Програма розвитку ООН в Україні, 2022a).

Також за підтримки ООН громадські організації України долучилися до організації освітнього процесу в інтересах сталого розвитку. Центр «Розвиток КСВ» та МХП (міжнародна компанія у сфері харчових та агротехнологій та ритейлу) запровадив пілотний проект у трьох школах (з подальшим розширенням на всю Україну). Проект передбачає різноманітні активності для шкіл та вчительської спільноти, учнів/учениць 5-х класів та їхніх батьків упродовж 6 місяців, присвячених Цілям сталого розвитку з таких тем: дизайн-мислення, здорове харчування, збереження води, правила дорожнього руху та безпеки в інтернеті, фінансова грамотність і турбота про довкілля (CSR Ukraine, 2020b). Було також створено школу сталого розвитку та схвалено відповідне положення (CSR Ukraine, 2020a).

На запит Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй в Україні (ПРООН) Компанія «Ернст енд Янг» (EY), зробила огляд навчальних програм та освітніх ресурсів, дотичних до теми стратегічного планування та фінансування Цілей сталого розвитку в Україні (United Nations Development Programme, 2022).

До навчання в інтересах ЦСР долучився Відкритий університет Майдану (ВУМ), заснований у 2013 р. як освітній проєкт, та однойменна громадська організація для сприяння формуванню якісного громадянського суспільства через освіту. У рамках ВУМ створено Школу свідомого громадянина (ВУМ online, 2022b).

За підтримки організацій ООН і з залученням фондів розроблено й імplementовано в навчальний процес три курси, а саме: «Сталий розвиток: нова філософія мислення», «Як діяти далі: Громаді про сталий розвиток» і «Бібліотеки у досягненні Цілей сталого розвитку» (ВУМ online, 2022a).

Освіта на користь сталого розвитку в Україні. В Україні створено розгалужену систему освіти, яку уособлюють Міністерство освіти і науки України (МОН України), Національна академія педагогічних наук України (НАПН України), Мала академія наук України (МАН України), відомчі, комунальні, приватні заклади освіти.

З початком повномасштабної агресії РФ система освіти України зазнала перебудови відповідно до вимог часу. На сайтах МОН України і зазначених академій наведено інформацію про їхню діяльність. Зокрема, команда МОН України створила Дистанційні платформи для навчання, саморозвитку та отримання допомоги й перевіреної інформації з широкими можливостями навчання і підтримки дітей та молоді під час війни. Реалізовано надзвичайно важливі міжнародні проєкти.

Розгорнуто висвітлено діяльність НАПН України, починаючи з 24 лютого 2022 р. (Кремень, Луговий, Топузов та ін., 2022). Зокрема, проведено важливі заходи та додатково заплановано дослідження, які пов'язані з виконанням Указу Президента України «Питання Національної ради відновлення України від наслідків війни» від 21 квітня 2022 р. № 266/2022 (Президент України, 2022). Учені НАПН України внесли значний вклад у План відновлення України (2022) та реалізацію Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України до 2025 р. (МОН України, 2019). Ураховуючи необхідність дослідження актуальних проблем воєнного часу та повоєнного відновлення у сфері освіти, розглянуто й затвер-

джено зміни до фундаментальних і прикладних наукових досліджень за тематикою НАПН України. Розроблено та представлено Концепцію виховання дітей в цифровому просторі (Кремень, Сисоева, Бех та ін., 2022).

Вражають досягнення МАН України. Так, створено науково-освітні простори по всій Україні, які включають офлайн- та онлайн-музеї, наукові лабораторії, бізнес-інкубатори, коворкінг-центри, тобто всі складники безперервної освіти, базованої на інноваційних підходах; організуються літні школи, переважно для дітей зі східних і південних регіонів України (Мала академія наук України, 2022). Одним із вагомих результатів діяльності МАН є те, що МАНівець її бізнес-інкубатора Ігор Клименко став найкращим студентом світу й отримав нагороду \$100 тис. у 2022 р. МАН має тісні зв'язки з міжнародними організаціями, працює під егідою ЮНЕСКО і є членом багатьох міжнародних організацій. Працівники МАН взяли участь у створенні плану відновлення в якості фасилітаторів (МОН України, 2022a).

Водночас необхідно активно продовжити розвиток системи освіти. Так, Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України ще в 2018 р. підготував аналітичну доповідь: «Цілі сталого розвитку для України: регіональний вимір» (Беновська та ін., 2018), у якій представлено результати моніторингу та аналітичну базу для дослідження потенціалу регіонів України щодо досягнення ЦСР.

У цьому документі також визначено недоліки впровадження кожної із ЦСР, зокрема і ЦСР 4, яка включає в себе чотири завдання. Індикатор *першого завдання* — охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком 5 років (%), які становили лише близько 70 % таких дітей. У міських поселеннях охоплення дітей дошкільними закладами було вищим, ніж у сільських — відповідно 77,5 % і 56,8 % у 2016 р. Цей індикатор є вкрай важливим, тому що основи поведінки людина закладаються в ранньому дитинстві. Згадаймо українське прислів'я: «Коли дитину не навчиш у пелюшках, то не навчиш і в подушках».

Індикатором *другого завдання* є частка учнів — слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти серед населення 14-70 років. З виконанням цього завдання є проблеми. Існує негативна тенденція зниження ролі та престижності в суспільстві професійної (професійно-технічної) освіти, що виражається у зменшенні кількості закладів та учнів. Водночас саме у най-

більш промислово розвинених областях, які потребують кваліфікованих робітничих кадрів, таке зменшення є більш суттєве, ніж середнє значення по країні.

Індикатором *третього завдання* є також частка чоловіків серед шкільних вчителів. Незважаючи на розроблення в країні «Стратегії впровадження гендерної рівності та недискримінації у сфері освіти «Освіта: гендерний вимір — 2020», частка чоловіків серед шкільних вчителів в Україні була низькою та становила у 2018/2019 н. р. 19 % (Головіна, 2019).

Четверте завдання ЦСР-4 є таким: «Створити у школах сучасні умови навчання, включаючи інклюзивне, на основі інноваційних підходів». Для моніторингу виконання завдання передбачено три індикатори. Перший індикатор — частка сільських закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), що мають доступ до інтернету. У 2016 р. 85,7 % шкіл у сільській місцевості мали такий доступ. За останні три роки зусиллями влади відбувалося інтенсивне підключення ЗЗСО до інтернету, зокрема на початок 2022 р. в Україні було підключено майже всі школи (13979 із 13991). Тобто лише 12 шкіл досі не мають інтернету. Другий індикатор — частка сільських ЗЗСО, що мають комп'ютерні програмні засоби навчання. Третій індикатор — частка денних ЗЗСО, у яких організовано інклюзивне навчання. У 2016 р. інклюзивне навчання було організовано тільки у 8,8 % закладів загальної середньої освіти України, а уже на 1 вересня 2022 р. таких закладів було 51 %. (Інститут освітньої аналітики, 2022b). Офіційні статистичні дані свідчать про значні досягнення в розвитку інклюзивного навчання. Загалом за останні п'ять років досягнуто (МОН України, 2022b):

- зростання більше ніж у 4,5 разів кількості учнів, охоплених інклюзивним навчанням;
- збільшення кількості асистентів учителя у 6 разів;
- зростання кількості інклюзивних класів у 4,6 разів;
- збільшення кількості закладів загальної середньої освіти, у яких організовано інклюзивні класи у 2,7 разів;
- обсяги субвенції на надання підтримки особам із особливими освітніми потребами збільшились в 2,4 рази.

Уряд розробив План відновлення України на 10 років у два етапи (з 2023 по 2025 і з 2026 по 2032 рр.), який передбачає виконання 850 проєк-

тів, зокрема проєкт розвитку системи освіти з фінансуванням 5 млрд доларів США (План відновлення України, 2022). Із цим планом корелюється згаданий проєкт Плану відновлення України (освіта і наука) (в подальшому — План відновлення). Тож в Україні створено підґрунтя для трансформації освіти. Необхідно тільки наповнити змістом ті можливості, які надаються Національними проєктами за сферою «Освіта і наука 2032» і внести необхідні корективи до зазначених проєктів. У цьому сенсі можна запропонувати таке:

1. У Плані відновлення справедливо зазначено, що дошкільна освіта є надзвичайно важливою для розвитку дитини, є доказовою довготерміновою інвестицією в людський капітал країни. Саме виховання дітей до 6 років визначає поведінку людини на усе життя. Тому особливу увагу слід приділити вихованню дітей у сім'ї. Законодавство України визначає адміністративну і кримінальну відповідальність за неналежне виховання чи навчання дітей. У зв'язку з цим виникає дві проблеми. Перша — більшість батьків і навіть учителів не знають цього законодавства, друга — майже відсутні матеріальні й моральні стимули за належне виховання своїх дітей. Окрім цього, відсутня система навчання батьків, яка включала б методи виховання, юридичну відповідальність, стимули.

2. Необхідно продовжувати спрощення процедури ліцензування приватних закладів дошкільної освіти, а також розширювати варіанти дошкільної освіти, особливо в сільській місцевості, практикувати домашні осередки дошкільної освіти, у яких можуть бути навіть одна чи дві дитини. Унормувати об'єднання зусиль кількох сімей в організації навчання дітей дошкільного віку, а також активність територіальних громад в дошкільній освіті.

У Плані відновлення передбачено прийняття Закону України «Про дошкільну освіту», що дасть змогу реалізувати відповідні пропозиції.

3. Зазначено негативну тенденцію зниження ролі та престижності у суспільстві професійної (професійно-технічної) освіти (Беновська, та ін., 2018). За останні п'ять років частка учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти серед населення 14-70 років знизилася з 1,99 % до 1,41 %. У найбільш промислово розвинених областях у 2016 р. цей показник був нижчим за середнє значення по країні: у Дніпропетровській — 28 %, Донецькій — 0,48 %, Київській — 1,18 %, Харківській — 0,92 %. У доповнення до Плану

відновлення запропонуємо таке. Під час війни влада країни прийняла позитивне рішення — відтермінувати мобілізацію студентів закладів вищої освіти задля збереження і розвитку інтелектуального потенціалу країни. Тому цю умову доцільно впродовж 4 років застосувати до випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які працюють за спеціальністю. Щоб не зменшувати мобілізаційні можливості країни, звільняти від мобілізації тільки тих студентів, які мають визначений бал за результатами незалежного тестування. Незалежне тестування доцільно впроваджувати й після скасування військового стану.

4. У плані відновлення необхідно передбачити освіту в інтересах сталого розвитку. Це тим більш важливо у зв'язку з орієнтацією України на вступ до Євросоюзу і відповідно вимагає значної перебудови Плану відновлення.

5. Для трансформації освіти ОСР потрібні кошти. Для прикладу наведемо слова Генерального секретаря Інтернаціоналу освіти Фреда ван Левена на конференції, присвяченій зміні клімату: «Необхідні фінансові зобов'язання для забезпечення шкіл і вчителів достатніми ресурсами для того, щоб належним чином адаптувати навчальні програми з акцентом на проблематику зміни клімату» (Профспілка працівників освіти і науки України, 2015). Де їх взяти в Україні?

Починаючи з часу набуття незалежності, уряд України займається механізмами фінансування розвитку. У 2000 р. обговорювалося фінансування цілей сталого розвитку тисячоліття, а в 2015 — фінансування ЦСР. Водночас уряд, аналізуючи джерела фінансування, зазначає, що окрім використання державного бюджету оптимальним способом, необхідно залучати й ефективно використовувати фінансування від зарубіжних держав, міжнародних організацій і фондів, приватного бізнесу (Програма розвитку ООН в Україні, 2022b).

Розглянемо декілька шляхів ефективного використання бюджетних коштів.

- В Україні науковою діяльністю займається МОН України, Національна академія та національні галузеві академії наук України, міністерства і відомства, окремі інститути й центри. Для ефективного використання бюджетних коштів необхідно й доцільно створити координаційний орган для узгодження напрямів і тематики їх досліджень. Таким органом могла б бути Координаційна рада з розвитку науки під егідою МОН України або НАН України із залученням представ-

ників усіх бюджетних установ, які займаються науковою діяльністю.

- (Частково пов'язано з попереднім). Заклади вищої освіти теж фінансуються з державного бюджету та за рахунок власних коштів. Усі викладачі виконують навчальну роботу в розмірі не більше ніж 600 годин на рік із загального навантаження приблизно 1560 годин. Решту годин використовують для виконання іншої роботи, зокрема для наукових досліджень. Залишається тільки націлити ЗВО на виконання наукової та методичної роботи в інтересах сталого розвитку. Враховуючи налагоджену співпрацю між МОН України і НАПН України, цілком можливо узгодити тематику наукових досліджень, що значно підвищить досягнення в науковій сфері. Потрібно зробити правилом залучення дослідників наукових установ до навчальної роботи у ЗВО.

- Уряд націлює на залучення бізнесу, можливості якого далеко не вичерпані, до фінансування освітніх програм. Набуває зростання тенденція відповідальності бізнесу перед суспільством. На сьогодні є низка позитивних прикладів, зокрема наведених у цій роботі. Проте взаємодія з бізнесом повинна бути системною. Не варто розраховувати тільки на благочинність, а й на корисність від підготовки кадрів для цього ж бізнесу. Доцільно в законодавчому порядку задіяти стимули, насамперед моральні.

- Існують безліч міжнародних і національних програм та фондів, спрямованих на розвиток освіти. Заклади освіти України ведуть міжнародну співпрацю, що могла б бути більш активною в розробленні широкого кола нагальних завдань, пов'язаних із трансформацією освіти та ОСР. Тим більше, що ЮНЕСКО активно підтримує усі країни в одержанні грантів.

Викладений матеріал статті дає змогу зробити такі висновки:

1. Необхідність трансформації системи освіти пов'язана з тим, що впровадження сталого розвитку є рівнозначним забезпеченню виживання людства. Усвідомлення цього факту повинно стати могутнім стимулом в одержанні освіти.

2. Система освіти України адекватно відреагувала на життєві виклики, забезпечивши доступ до освіти під час пандемії і воєнного стану усіх категорій здобувачів освіти. Система освіти України готова до впровадження ОСР.

3. Проект плану відновлення потребує суттєвого доопрацювання із застосуванням як основи освіти на користь сталого розвитку.

4. Організацію ОСР доцільно починати з інформування суспільства про сталий розвиток загальною і ЦСР зокрема та ввести відповідний матеріал у навчальні програми всіх рівнів освіти — від дошкільної освіти до аспірантури включно.

5. Впровадити систему ощадливого й ефективного використання бюджетних коштів шляхом організації тісної співпраці освітніх і наукових установ, а також координації наукових досліджень МОН України, Національної академії та національних галузевих академій наук України, а також міністерств і відомств, які займаються науковою діяльністю.

6. Заслугує на особливу увагу активізація співпраці між освітніми та науковими установами і бізнесом шляхом розроблення та затвердження відповідної державної програми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Беновська, Л.Я., Борщевський, В.В., Сторонянська, І.З. (наук. кер.) та ін. (2018). *Цілі сталого розвитку для України: регіональний вимір: аналітична доповідь*. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України». <https://ird.gov.ua/irdp/p20180702.pdf>
- ВУМ online. (2022а). *Дистанційний курс: «Стратегії сталого розвитку для міст і громад: практичні поради»*. <https://bit.ly/3npYKQj>
- ВУМ online. (2022б). *Дистанційний курс: «Школа Свідомого Громадянина»*. <https://vumonline.ua/course/school-civic-education/>
- Головіна, О. (2019, 9 березня). *Освіта – суто жіноча справа? Або навіщо чоловіки у школі*. НУШ. Нова українська школа. <https://bit.ly/43VLjmG>
- Інститут освітньої аналітики. (2022). *Основні освітні статистичні данні. (2022-2023 н.р.)*. <https://bit.ly/3p4Va7y>
- Ковалівська, С.В. (2019, 20-21 листопада). *Локалізація цілей сталого розвитку: методичні підходи до стратегічного планування та практичні рекомендації для залучення фінансування сталого розвитку громад*. [Презентація]. Форум Регіональної Коаліції Луганської області «Від спільного бачення до економічного зростання», м.Севродонецьк, Україна. С. 31. <https://bit.ly/3p65Ogs>
- Ковалівська, С.В. (2019). Багаторівневий моніторинг та оцінка досягнення цілей сталого розвитку як складова механізму публічного управління на основі сучасних інформаційних технологій. *Державне управління*, 4(68), 115-121. <https://doi.org/10.32840/1813-3401-2019-4-19>
- Кремень, В.Г., Луговий В.І., Топузов, О.М. та ін. (2022). Діяльність Національної академії педагогічних наук України в умовах воєнного стану. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-38. <https://doi.org/10.37472/v.naes.2022.4203>
- Кремень, В.Г., Сисоєва, С.О., Бех, І.Д. та ін. (2022). Концепція виховання дітей в цифровому просторі. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 4(2), 1-30. <https://visnyk.naps.gov.ua/index.php/journal/article/view/292/355>
- Лайко, О.І., Капітанець, С.В., Чехович, З.В. (2018). Реалізація цілей сталого розвитку міст і громад на засадах глокалізації. *Сталий розвиток економіки*, 4 (41), 81-90. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/595609.pdf>
- Мала академія наук України. (2022, 5 липня). *ЮНІСЕФ і МАН найближчим часом реалізують спільні проекти*. <https://bit.ly/44nszNm>
- Маляревський, Є.В., Іжак, О.І., Бараннік, В.О. (2021). *Експертні оцінки імплементації цілей сталого розвитку в стратегії регіонального розвитку до 2027 (на прикладі Дніпропетровської області)*. Національний інститут стратегічних досліджень. Дослідження. <https://bit.ly/3Vok3JK>
- Матус, С.А., Левіна, Г.М., Карпюк, Т.С., Денищик, О.Ю. (2019). *Аналітичний звіт «Базове дослідження стану та напрямів розвитку екологічної політики України та перспектив посилення участі організацій громадянського суспільства у розробці та впровадженні політик, дружніх до довкілля» (період: 2018 - січень 2019)*. Міжнародний фонд «Відродження». <https://bit.ly/3p2zueD>
- Міністерство економіки України. (2017, 12 вересня). *Національна доповідь «Цілі Сталого Розвитку: Україна»*. <https://bit.ly/41VEmkl>
- Міністерство освіти і науки України. (2019, 29 липня). *Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641*. (1038). <https://bit.ly/40sweGs>
- Міністерство освіти і науки України. (2022а, 19 серпня). *МОН пропонує для громадського обговорення проект плану відновлення України в частині освіти і науки*. <https://bit.ly/40sxRUF>
- Міністерство освіти і науки України. (2022б). *Освіта. Інклюзивне навчання. Статистичні дані*. <https://bit.ly/41TOjyP>
- Освіта для сталого розвитку в дії*. (2007). <http://esd.org.ua/>
- Профспілка працівників освіти і науки України. (2015, 14 грудня). *Освіта – шлях до сталого майбутнього*. <https://bit.ly/42eXYzt>
- План відновлення України*. (2022). <https://recovery.gov.ua/>
- Програма розвитку ООН в Україні. (2022а). *Підтримка реалізації Порядку денного до 2030 року та прискорення досягнення Цілей сталого розвитку*. <https://bit.ly/40AfXz8>
- Програма розвитку ООН в Україні. (2022б, 16 серпня). *Фінансування заходів, спрямованих на досягнення Цілей сталого розвитку в Україні: чотири ключові фактори успіху*. <https://bit.ly/3N8L4yP>
- Семигіна, Т.В. (ред.). (2017). *Цілі сталого розвитку: Глобальні та національні виміри* : матеріали наук.-практ. конференції 5-6 квітня 2017 р. Київ: Академія праці соціальних відносин і туризму. <https://bit.ly/2nQg2zk>
- Указ Президента України. (2019, 30 вересня). *Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року*. <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>

- Указ Президента України. (2022, 21 квітня). *Питання Національної ради відновлення України від наслідків війни*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022>
- Хмелевська, О.М. (2018). Освіта для сталого розвитку: зміст та інструкції. *Demography and Social Economy*, 1(32), 29-42. <https://doi.org/10.15407/dse2018.01.029>
- CSR Ukraine. (2020a, 19 листопада). *Положення про проект «Школа сталого розвитку МХП»*. <https://bit.ly/3AMuGfT>
- CSR Ukraine. (2020b). *Центр «Розвиток КСВ» та МХП запускають освітній проект про Цілі сталого розвитку*. <https://bit.ly/44nTfxe>
- International Union for Conservation of Nature. IUCN. (n.d). [Home page]. <https://www.iucn.org/>
- UNESCO. (2017). *Education for Sustainable Development Goals: learning objectives*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000247444>
- United Nations Development Programme. (2022, November 23). *Review of educational programmes and educational resources related to strategic planning and financing of the Sustainable Development Goals in Ukraine*. Ernst & Young LLC. <https://bit.ly/43TJ0R7>
- UNESCO. (1998). *Higher education in the twenty-first century: vision and action; working document*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000113602>
- United Nations. General Assembly. (2015, October 21). *Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. 70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. <https://bit.ly/2Htky1f>
- Stockholm Resilience Centre (n.d). [Home page]. <https://www.stockholmresilience.org/>

THE ROLE OF EDUCATION IN ACHIEVING THE UNITED NATIONS SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Petro Vorobiyenko

DSc in Engineering, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Ukraine, Chief Research Fellow of the Institute of Telecommunications and Global Information Space of the National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Abstract. *The purpose of the study is to determine the role and necessary transformation of education in achieving sustainable development in accordance with the Decree of the President of Ukraine "On the Sustainable Development Goals of Ukraine until 2030". It was noted that after the UN General Assembly adopted the resolution "Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development," which declared 17 Sustainable Development Goals, the UN and the global community have been working to implement them. International organizations and economic commissions are also active. UNESCO works fruitfully in the field of transformation of education for sustainable development by identifying areas of transformation of education, as well as granting assistance to specific states. The thesis is substantiated: "Education will play a decisive role in achieving sustainable development". Ukrainian activities in achieving sustainable development goals, as well as promoting ESD are shown. Proposals have been made to the draft "Recovery Plan. Education and Science" regarding the role of parents in raising children and stimulating employment. Proposals were provided to improve the effectiveness of scientific research and the use of budgetary funds in educational and scientific activities.*

Keywords: *transformation of education; sustainable development education; sustainable development goals; recovery plan; parental education; preschool education; financing of education and science.*

Дата публікації: 27 квітня 2023 р.